

# Kognice 2007 – Dotyky mysli

Vít Gvoždiak

O třetím ročníku konference Kognice, která se konala v Olomouci koncem září, by bylo možné psát minimálně dvěma způsoby. Nejprve fakta. Dvoudenní setkání badatelů zabývajících se vědami o mysli bylo rozděleno do dvanácti sekcí, jejichž názvy napovídaly, že půjde o konferenci skutečně transdisciplinární. Pouze namátkou: Emoce a sociální vlivy, Vnímání, Logika a racionalita, Kognitivní mapování, Jazyk, Tvorba a další. Jednotlivé příspěvky tak daly nahlédnout do poměrně širokého pole, které v současné době kognitivní věda pokrývá. I přes „průchodnost“ jednotlivých sekcí – za což patří organizátorům velký dík – však samozřejmě nebylo možné zhlédnout a vyslechnout vše. Antropologové, filozofové, informatici, lingvisté, literární vědci, neurologové, psychologové a další představili velmi pestrou škálu témat, z nichž si mohl vybrat takřka každý.

Vedle příspěvků v jednotlivých sekcích zazněly také tři tzv. plenární přednášky, jež přednesly významné osobnosti současné česko-slovenské vědy o mysli. Pátěční, zahajovací přednášku proslovil František Koukolík, o kterém bude ještě řeč, takže se na tomto místě omezím pouze na konstatování, že Koukolík svou prezentací více než překvapil.

I přes to, že sobotní program začínal již v devět hodin, přilákal Jaroslav Peregrin poměrně velké množství posluchačů. Jeho příspěvek s názvem *Co je to myšlenka?* mapoval různé přístupy k problematice myšlení a Peregrin v něm předložil jistou typologii možných způsobů, jak myšlení a myšlenky zkoumat. Z příspěvku pak vyplý-

nul závěr, že zkoumání myšlení a myšlenky nemá být pouze otázkou nějaké empirické evidence, ale rovněž analýzou toho, jakými způsoby svět (kolem nás i v nás) konceptualizujeme.

Sobotním odpoledním sekcím pak předcházela přednáška Jozefa Kelemenena. Jeho příspěvek na základě životních osudů Marvina Minského ukazoval v základních obrysech myšlenkový vývoj nejen tohoto pionýra AI, ale taktéž vývoj celého oboru zabývajícího se umělou inteligencí.

Celkově lze říci, že toto setkání bylo pro mnohé jistě velmi inspirativní, k čemuž nemalou měrou přispělo i „komorní“ prostředí jezuitského konviktu, kde zvláštní symbióza mezi vědou a uměním (přednášelo se ve filmovém a divadelním sále) vytvořila prostor nanejvýš vhodný k „dotýkání“ mysli.

Druhý způsob, jak psát o této konferenci, je poněkud nespravedlivý, poněvadž redukuje vystoupení čtyřiceti přednášejících na vystoupení jediné. A sice na vystoupení úvodní, nejkontroverznější, a proto také asi nejdiskutovanější. Ospravedlnit skutečnost, že mu budou věnovány následující řádky, však není nesnadné. Nejen, že k reakcím vybízelo jaksí samo vystoupení a v rámci diskuze se na mnohé nedostalo, ale také – a to možná především – osoba přednášejícího.

Jak již bylo řečeno, úvodní přednášku konference – s názvem *Homo... (Příspěvek k filozofii stupidity)*, jenž odkazuje ke knize z roku 2003 – proslovil MUDr. František Koukolík. Tedy ten František Koukolík, kterého známe jako neuropatologa, spi-

sovatele a průvodce pořadem Jádru, v němž jsou diváci (mikro)esejistickým způsobem seznamováni s některými problémy vědy. A také ten František Koukolík, který před několika lety v rozhovoru pro BBC prohlašoval, že největší nebezpečí pro popularizaci vědy spočívá ve vulgarizaci, zjednodušování a zkracování.

Z perspektivy diváka, který viděl (a slyšel) poměrnou část konference, je možné rozdělit přednášející asi takto: na jedné straně Koukolík, na straně druhé „pouze“ – a tímto „pouze“ jako by se omlouval následující den Jaroslav Peregrin na začátku svého vystoupení; Jozef Kelemen se našťástí (?) Koukolíkovy prezentace neúčastnil – přednášky a příspěvky, jež se pokoušely (s větším či menším úspěchem) analyzovat oblasti související s kognitivními schopnostmi člověka, tedy nějakými fungujícími systémy.

Je asi nutné mít neustále na paměti, že Koukolíkovo vystoupení nebyla přednáška, nýbrž – jak sám prohlásil – velmi osobní esej. Pak je ale s podivem, že s touto esejí předstoupil na vědecké konferenci. Kritika propagandy, která sama využívá propagandistických postupů, byla málo rafinovaná na to, aby ji bylo možné brát vážně. Ale byla to skvělá show: synchronizace obrazu, slov a hudby, patos, nad kterým se asi leckdo musel poušmat. Následná diskuze však ukázala, že Koukolíkovo vystoupení nebylo z těch, k nimž by autor přistupoval s nadhledem respektovaného vědce. A tak úsměv pomalu nahradilo překvapení, že toto divadlo bylo zamýšleno naprosto vážně. Koukolík tak nějak pozapomněl řešit vztah mezi tím, proč lidská civilizace spěje k apokalyptickému konci (a že skutečně spěje zdůraznit nezapomněl), a tím, jak to celé vlastně souvisí s mozkem, což by bezesporu ona esejistická forma unesla a posluchači ocenili.

Oddělovalo-li se dlouhou dobu „biologické“ od „sémiotického“, člověk se jako *homo significans* nutně ocital ve výjimečné roli tvůrce významů. Kognitivní věda se za přispění nejrůznějších disciplín snažila (a stále snaží) poukázat na problematičnost takového dělení. Nicméně zde

stále existuje jistý rozdíl mezi organizovaným včelstvem a lidskou společností. A sice ten, že včely nevyvinuly onu kulturní tradici, která by umožňovala vést křížové výpravy a vzájemně si hrozit raketami schopnými nést atomové hlavice. Koukolíkův *homo emotionalis stupidus* tak není ničím jiným než pojmenováním jistého aspektu *homo significans*, který je však již nějakou dobu znám. Skutečnost, že některé experimenty, o kterých mluvil Koukolík, potvrzují, že emoce mohou hrát, resp. hrají klíčovou úlohu při rozhodování, a že racionální uvažování se v těchto případech – eufemisticky řečeno – odsouvá do pozadí, by však měla být východiskem, nikoli cílem, a to zvláště pro vědce takového formátu.

Od Koukolíka se čekalo trochu více než pouhý – nijak originální, ale působivý – prolog. A skutečně: toto nebyla věda, ani popularizace vědy, ale lineární zavalení posluchačů tím, jaká ničivá síla bude namířena na americký radar v Brdech, jaké nemoci trápí současný svět a s jakými (logickými) nonsensy se lze setkat. Ono se není čemu divit. *Příspěvek k filozofii stupidity* totiž nejen odkazuje ke zmiňované knize, ale byl vlastně pouze doplněním a v jistém smyslu rozvinutím (mikro)eseje *Ten náš mozek politický*, která zazněla v České televizi 19. srpna tohoto roku (zájemce odkazují na web České televize, kde je možné tento pořad zhlédnout v archivu). A v tom pravděpodobně tkví jádro problému. Ne že by téma, jež je vhodné pro popularizační pořady, nemohlo zaznít na vědecké konferenci, ale asi by bylo vhodné brát zřetel na to, jakému publiku (a tedy jakým způsobem) bude daná problematika přednesena. Proklamovaná transdisciplinarita kognitivní vědy se tak ukázala nejen v širší zastoupení jednotlivých oborů, ale také ve formě prezentací.

Možná by příští ročník Kognice, který se bude konat v Hradci Králové, mohl začít otázkou: Proč by vystoupení, které předvedl Steve Ballmer z Microsoftu, mělo úspěch i před milionem let, v dobách člověka vzpřímeného, a Koukolíkova přednáška nikoli?